

# „Gospodarska priloga“

priložena od

štajerskega gospodarskega društva.

L. 1883.

25. februarja.

Štev. 3.

## Darila za nasajanje gozdov.

Da bi se nasajanje gozdov pospeševalo, podelila se bodo darila za nasajanja gozdov, ktera so napravili kmetaki posestniki na Štajerskem. Ta darila vzela se bodo iz državne pomoči podelene od visocega c. k. poljedelskega ministerstva za leto 1883 iz katere se navadno brez plače delijo revnim posestnikom gozdne mladike in gozdna semena. Podelilo se bo dvanajst daril in sicer:

Eno darilo 5 cekinov, dva darila po četiri cekine, četiri darila po tri cekine, pet daril po dva cekina, toraj skupaj 35 cekinov. Razdelijo se darila po naslednjih pogojih:

1. Nasajene morajo biti mladike leta 1882 ali 1883 in morajo biti nasajene po gorah.

2. Nasajena planjava mora meriti nanmanj en hektar.

3. Obdelovanje mora biti izvršeno z nasajanjem, in ne smejo mladike dalje ena od druge biti, kakor dva metra; ali je mladike izredil gozdni gospodar sam ali jih je dobil drugod, na to se pri razdeljenju daril ne bo gledalo.

4. Sorta lesa in nasaja morate biti primerni krajnim razmeram.

5. Prošnje za darila morajo se poslati na zadnje prvo polovico meseca julija 1883 c. k. deželnemu gozdnemu nadzorniku v Gradecu ali c. k. gozdnim komisarjem v Mariboru in Judenburgu, in naznaniti se mora ime, stanovanje gozdovega posestnika katastralna občina, v kateri je obdelana planjava, in njemu parcelna številka; opomniti je pa, da tudi tista obdelovanja, ktera so bila zapovedana od gosposke, niso izključena od daril.

6. Nasajo presodi bo v jeseni leta 1883 c. k. gozdni nadzornik ali njegov poslanec, kateri bo imel presoditi posebno zemeljsko naravo, višočino obdelane planjave, in marljivost pri obdelovanju, po tem se bo pri delitvi daril ravnalo.

7. Pri ednako dobrih obdelovanjih predstvo ima nasajenje leta 1883.

8. Nasajo, ktere so dobile darila že leta 1882 so izključene od novih daril.

9. Na gozdne nasaje, ktere obsegajo prav velike planjave, in zadostujejo tudi vsim drugim pogodbam,

se bo oziralo nar bolj, in dovoljeno je c. k. namestništvu takim podeliti več daril.

Gradec, 10. januarja 1883.

c. k. namestnik: K übeck.

## Tertna uš na Štajerskem.

Ko se je razširil konec meseca avgusta leta 1880 glas, da se je našla v vinogradih ležečih na horvatski meji v Breškem okraju tertna uš, vstrašili so se vsi štajerski vinorejci, ter mislili so, da bude na Štajerskem kmalu konec vinoreje. Ta strah bil je opravičen po skušnjah drugih dežel posebno Francoske, kjer so bili popolnoma uničeni več sto tisoč hektarov plodovitih vinogradov po malem neznamnem merčesu, in kjer bil je ves trud zastoj, uničiti ali vsaj zaderžati to zlo. Tolatili pa so se pri nas na Štajerskem, da morda štajerske obnebeje ni tako ugodno pomnoženji tertne uši, kakor južno gorkeje obnebeje. Da bo naša zemlja zaderževala razširjanje teh merčesov, in da sorte naših tert, ali vsaj nekatere temu merčesu ne bodo dale tako dobre piče, toraj se nš ne bo tako grozno množila. Če se tudi ne more tajiti, da se uš v našem kratkem poletju ne more množiti tako grozno, kakor n. pr. na Francoskem, Španskem in Laškem, množi se pa vendar dovolj, da se razširi po vinogradih, ker izposilja v zdrave vinograde svoje ferčeče uši, ki imajo peroti. Vsa druga upanja na zemljo, ali na sorte tert so ničljiva. Tako vidimo toraj razširjati tertno uš v Breškem okraju od leta na leto in uničila bo sčasoma vse vinograde.

Leta 1880 bila je namreč tertna uš razširjena po 6 katastralnih občinah po planjavi od 5 $\frac{1}{2}$  oralov razdeljenih na 42 vinogradov, leta 1881 bila je že razširjena na 59 $\frac{1}{2}$  oralov po 291 vinogradih na 15 katastralnih občin, in preiskava leta 1882 dobila je že 147 $\frac{1}{2}$  oralav, 652 vinogradov v 22 katastralnih občinah, po katerih naselila se je že tertna uš.

Razširjanje tertne uši je naravno toliko večje, kolikor več vinogradov je že napadenih od nje, ker če je več perutnih merčesov, v večji množini naseljavajo se drugim po vinogradih, posebno tedaj ko jim je poletno vreme ugodno. Tako je bilo suho in vroče poletje leta 1881 prav ugodno razširjanji

tertne uši, ker letale so uši s perotami deloma same, deloma nosil jih je veter v druge zdrave vinograde, kar je kazala že preiskava leta 1882, in se bo skoraj gotovo potrdilo še letos, ker dobili bomo še kraje, kjer se je vselil škodljiv merčes, katerega lansko leto nismo mogli najti, ker se zavoljo kratkega stanovanja še ni pokazal in ni terti še poškoval. Temu nasproti pa zadrževalo je deževno in hladno poletje leta 1882 razvoj tega merčesa, zadrževalo je izlet perotnih tertnih uši, in tudi množenje merčesa na koreninah, in mislimo po pravici, da se merčesi niso pomnožili, in niso se naselili v velikem številu v druge še zdrave vinograde.

Upanje pa, katero so imeli mnogi vinorejci, da je moko poletje lanskega leta pokončalo popolnoma tertno uš, se ni vresničilo, in tudi se ne more vresničiti, ker ima tertna uš trdno življenje, kateri ne škoduje ne mokrota, ne mraz in ne drugo nezgodno vreme, tudi se je poskusilo vode spustiti na vinograde po nekterih krajih na Francoskem, da je stala voda čez čevljev visoko nad zemljo, pa uši še niso poginile. Tudi v začetku meseca decembra leta 1882 dobile so se tertne uši po vinogradih v Breškem okraju verj zemljo še žive in sicer v mnogem številu.

Kako se je množila tertna uš v Breškem okraju leta 1881 in 1882 podamo vam tu skupen načrt:

V občinah: Kapele Vizelj Pišce, Bojno, Globoko, Sromlje in sv. Petru pod sv. gorami imajo vinogradov 1639 oralov in 860 □ klatfer, od tertne uši poškođovanih je bilo leta 1880 42 vinogradov s planjavo 5 oralov 461 □ klatfer; leta 1881 291 vinogradov s planjavo 59 oralov 635 □ klatfer leta 1882 652 vinogradov 147 oralov 687 □ klatfer. Nar hujše poškovala je tertna uš občine Kapele, Staro vas, Vitmanovo vas in Brezje, in če se godi nadalje tako, moremo izreči za gotovo, da bo v kratkem času tukaj tertna uš uničila vse vinograde, in ne bo tu več v vinoreji ne duha ne sluha. Drugim občinam, kamor naselila se je že tertna uš, se ne bo godilo boljše, ker če se bo razširjal škodljivi merčes, kakor je naravno, ne bodo dobili Kranjci, kateri so do sedaj kupovali doljino štajersko vino za drage denarje, nič več vina popraševali bodo zastoj po Vizelerju Pišcerju, Sromlerju in drugih vinih, ktere so sedaj plačevali z dragimi denarji. Komur je znano, koliko so donášali vinogradi (100 emerjev na oralo dobilo se je v slabih letinah), in komur je znano, kako dobro se proda tukajšno vino že iz preše, temu mora znano biti, koliko škode zgodilo se bo Breški okolici, kaka revšina mora tam nastati, in koliko zgube jim bo naredila tertna uš na nacionalnem (narodnem) premoženju. Vinorejci pa ne moremo uprositi, da bi ne bili krivi sami pomagati razširjanju te nadloge. Brez da bi se dali podučiti, ali da bi vbogali opominjanja k pozornosti, brez straha pred nevarnostjo, ktera je že v njihovih vinogradih in jim proti dalje, neverujoči dokazom ne-

varnosti, ktere z roko lahko prijemljejo, še vedno dvomiijo da se je naselil škodljivi merčes v njihove vinograde, delajo hlapi in gospodarji v vinogradu, v katerem se je naselila tertna uš, in jo zanašajo s čevlji ali drugo obleko v dosedaj še zdrave vinograde.

Postavne določbe oziroma izvaženja tert, tertnih palic, gnoja, zemlje, v kratkem rečeno vsih stvari, po kterih se mora zatrositi tertna uš, so sicer ostre, in se po okuženih krajih tudi gleda ostro, da se natanjko spolnujejo; teško pa je paziti na to, da bi ljudje ne hodili iz okuženih vinogradov v zdrave ali nasprotno. Obžalovati je to tembolj, ker se nabaja večrat, da imajo vinorejci vinograde v taci krajih, kateri so naravno obvarovani pred škodljivim merčesom, zraven teh pak imajo še vinograde po okuženih krajih, ti obdelujejo zdrave in okužene vinograde z ravno tistimi delavci, in tako nevarnost proti, da rastrosijo ti delavci s svojimi orodji po zavarovanih zdravih vinogradih tertno uš, in na tak način uničili se bodo nar lepši vinogradi za nepotnostjo in lahkomislenostjo posameznih posestnikov, in ti od naravne lege proti škodljivemu merčesu hranevi vinogradi bili bi ostali dolgo časa, ali vedno obvarovani pred hudim sovražnikom. Ni je sicer občine v celem Breškem okraju, ktere ne bi bila opomnila gospođa na to nevarnost, pa kako slabo ubogajo ljudje tim nasvetom, in kako teško je čuvati, da bi se spolnovali! Skušnje kažejo, da bi se tertna uš ne bi bila razširila nikoli tako zlo po štajerskih vinogradih, če bi ne bili hodili delati hrovaški delavci v tamošnje vinograde hrovaških posestnikov iz sosednega okuženega hrovaškega. Ta navada pa je bolj ali manj povsod poleg Sotle gori do Rogateca. Če naši hrovaški sosedje nočejo storiti nič, da bi se obranilo tertni uši proti severu čez Klanjec, ali ne morejo za to nič storiti, grozi celi štajerski vinoreji od tega kraja veliko večja nevarnost, kakor iz breškega okuženega okraja, za kterim so proti štajerski goznate gore, ktero zadrževala bodo, kakor upamo, naseliter tertne uši v kozjiški okraj.

Na vprašanje, kaj se je storilo na Štajerskem do sedaj zatreti ali vsaj krotiti nevarnost, odgovoriti se mora, da ni bilo več misliti zatreti popolnoma nevarnosti s sredstvi, ktera so znana do sedaj, ko se je zapazila tertna uš pervikrat leta 1880, tembolj, ker se po sosednih hrovaških vinogradih ni storilo nič odpravi hudega sovražnika, toraj naseljevala so se letajoče uši od tod neprenehoma v naše štajerske vinograde. Delati se je moralo enako, kakor pri velikem požaru, to je nevarnost lokalizirati. Vsa rešilna dela imela so toraj namen zadrževati razširjanje merčesa. Zadrževal se je s tem, da so se po zadnem krogomeru okuženi kraji iščistih z žvepljenem oglecom v obilni meri, potem pa se terte in tertne palice poruvala in sožgale, ter se na tak način tertna uš popolnoma uničila, po drugih okuženih krajih pa se je zmanjšalo veliko število naseljenih tertnih uši, da so se škropili vinogradi z žvepljenim oglecom.

Ker se je zmanjšalo po tem takem število merčesovo, zmanjšala se je tudi nevarnost preelitve letajočih uši v druge vinograde. Vspeli teh rešilnih del prav preostiti se bo mogel še le letošino leto, ker se je izvršilo to rešilno delovanje namerno in o pravem času še le leta 1882. Da je mogoče ohraniti terte sadonosne z rabo žvepljenega ogeclca po maslem (tako imenovano kulturno ravnanje) in z dobrim gnojenjem, če vinogradi še niso zlo okuženi, na to se ne sme ozirati, ker se smejo po postavi od 3. aprila 1875 § 5 izvršiti na stroške vseh vinogradnih posestnikov v deželi ali na stroške deželne zaloge, le taka dela, ktera so sposobna tertno už popolnoma zatreti, ali pa sosedna vinograde obvarovati pred okuženjem. Ker pa je žvepljeni ogecl drag (velja v Breščah meterski cent 30 goldinarjev), in ker je zlo težavno navaževati gnoja v vinograde, dvomit smemo, da bi si hoteli posamezni posestniki ohraniti terte sadonosne na svoje stroške, ker so ti stroški preveliki (vsako leto 100 goldinarjev na oralo) v razmeri z dohodki od vinogradov. Pričakovati pa je bilo, da bodo posestniki podpirali žvepljeno ogeclcevo moč z dobrim gnojem, da bi si ohranili svoje terte sadonosne, tam kjer se je to kulturno ravnanje izvršilo po gosposkinem ukazu. To pa se je storilo le malo-krat, in sicer vsakokrat s prav ugodnim vspehom. Večidel se bili posestniki proti temu ravnanju, namestu podpirati ga, in trdili so, da ni tertna uš, ktera jim kvari vinograde, temveč žvepljeni ogecl. Misliti moramo toraj, da je našlo ravnanje zatreti tertno brez marsiktere zadržke, in se ni moglo izvršiti brez mnogoterih sitnosti.

Po drugih vinogradih na Štajerskem se v veliko sredo do sedaj tertna uš še ni pokazala. Treba pa bo vinograde na tanjko opazovati, da se zapazi nova naselitev tertne uši, preden se je razširila, ker le na ta način je pomoč še mogoča. Nevarnost ne proti samo od Brežic, temveč tudi iz sosednih dežel, iz Hrovaške Ogorske, in spodnje Avstrijske, ne sicer tako zlo po naravnem razširjanju, kakor po zastrojenju. Narvisja naloga prav dobro organiziranih okrajnih komisij in krajinah komitejev bo toraj svojo dolžnost natanjko spolnovati posebno meseca julija in avgusta, zraven tega naj pa preišče vsak vinogradni posestnik ali vincar pri vsakem delu vse terte po vinogradih prav natanjko, če bi morda najdel česa, kar bi kazalo naselitev tertne uši; da mora to storiti se ve da je treba temeljitega poduka. Preiskave v jeseni ali celo po branji ni priporočati, ker se ne moremo zanašati na njo, in se tudi rešilna dela, če bi bil vinograd v resnici okužen, ne morejo izvršiti v jeseni tako natanjko in z upom na gotovi vspeh.

Julij Hansel,  
deželni potovalni učitelj.

## Poročila iz kmetov.

Od sv. Lenarda v slovenskih goricah, 4. februarja 1883. Sedaj o svečnici, ko bi imel biti nar hujši mraz, ko bi se imeli kratkočasiti in od dela spočiti na ledu, ko bi se imeli voziti po senih, ko bi moral navaževati kmetovalce gnoja na njive in v vinograde, imamo pri nas prav prijetno spomladansko vreme. Zemlja se je omečila in ne more več zmerzniti, ceste in stranska pota so tako mehka in brez tal, da ni mogoče iz hribov dovaževati vina, derv, sadja in kerme za živino, še manj pa gnoja na gorice navaževati. Pri vsi ti nalogi pa so še nekteri deli občinske ceste tako zanemarjeni, da so enaki bolj močvirju, kakor cesti, in po krajih so napeljeni žlotni kupci, da ni mogoče ogniti se. Pri takih razmerah je kmetovalec vsmiljena vreden, ker ne more pripeljati svojih pridelkov tja, kjer bi jih spravil v denar. Če ga je nesreča zadela, da mu je toča pobila vse, mu sicer ni treba skrbeti, kako bi prodal svoje pridelke, tu pa se mu staviro druge izšave pri razdelitvi milih daril za poškodovane, o kterih se je že tožilo po pravici marsikrat.

Upanje kmetovalcevo na prihodno letino ni ravno veliko. Ker bila so zimska žita večidel pozno v jeseni sejana, niso imele časa dobro kaliti in koreni pognati. Tudi vinogradi ne obetajo veliko za prihodnje leto. Listje odpadlo je pretečno jesen prezgodaj, večinoma že pred branjem. To ni bilo ugodno tertnemu lesu, in mislijo da ni za obkopa-vati. Pri tem pa je tudi visel led po tertah.

Po nekterih krajih na slovenskih goricah so se zedinili prilično krajnim razmeram preseljevanje vincarjev preložiti med bozič in novo leto, in želimo, da bi se pri premedbi vincarskega reda oziralo na to in se določila odpoved in selitev razmerno temu času, ker dokazalo se je letos, da je ta čas za nar bolj pripraven.

J. B. R.

Laško, 7. februarja 1883. Hudi mraz, ki je nastopil 6. januarja, terpel je prenehavi prav malo časa (14 do 17.) do konca meseca. Od 27. januarja se je gorkota po dnevu zvišala, mraz po noči terpel pa je do 29. po katerem času je skopnel tanjki sneg po južnem vremenu, in ostalo je južne vreme.

Če ravno zimske setve niso bile hranjene z zimsko snežno odejo posebno na južnih gornatih podnožjih ni se jim do sedaj zgodila nikaka škoda, tudi terti ni mraz škode napravil.

Snega ali dežja meseca januarja ni bilo veliko. Na 3., 14., 15., in 31. je deževalo, 11., 16. in 17. in od 17. do 23. padal je sneg, kteri po ravnini ni padel čez 10 centimetrov visokosta, po sredi hribov pa je dosegel visokost do 50 centimetrov (pol metra).

J. Kastelliz.

## Delevanje štajerske kmetijske družbe.

Podružnična poročila.

(Ormuška podružnica.) Ormuška podružnica imela je sejo 26. novembra 1882 pod predsednikom gospodom posestvenim oskerbnikom Henrik Schmidl-om, ktere odeložilo se je mnogo družbenih ndov. Pri ti seji so se naznanili dopisi, kteri so došli podružnici od 16. julija leta 1882. Po dopisu grofa Attemsa-a je priporočal gospod Peter Diermayr gojo izvrstnih jabelčnih sort, da bi se mogel naš kraj, kteri je jako pripraven in ugoden sadjoreji, meriti z drugimi kraji. Potom posvetovali so se od centralnega odbora naznanjeni in od mariborske podružnice stavljeni predlogi o prenarabi vincarskega reda, kterim se je priterjevalo v obče razum malih dostavkov, kteri so pogojeni po naših krajih. K § 4 predlagal je gospod Peter Diermayer, da bi se odpovedovalo vincarjem od 15. decembra do 1. januarja, in da bi bil selitveni čas od 1. do 15. februarja. Oziralo se je pri tem predlogu posebno na obrezovanje tert, ktero pade na prvo polovico meseca marca, in s kterim vincar more vinograd pokvariti, ali pa močno popoljšati. K § 19 je priporočal gospod doktor Petotar pristavek: Ali mora, in koliko mora primesti vincar kerme saboj, ali koliko je sme saboj vzeti, naj pusti pogoditi se med gospodarjem in vincarjem; in k § 26 stavlil je pristavek: Kdor vedoma vzame vincarja v službo, ki je iz svoje volje brez dovoljenja zapustil službo, ali kdor pripravi vincarja, da ne stopi v službo, kamor se je pogodil, naj se kaznuje s 5 do 25 goldinarji, in mora poprejšnjemu ali novemu gospodarju škodo povrniti, ktera se je zgodila, če je zapustil vincar svojo službo, ali pogojene ni nastopil, z vincarjem vred. Ti predlogi so se sprejeli. Dopis ormuškega okrajnega zastopa, da bi se razdelil okraj oziroma govejine reje v župnije, in bi se volili župnijski predstojniki in njihovi namestniki po § 3 postave od 9. januarja 1882 se je z veseljem sprejel. Kar se tiče poslanstva potovalnega učitelja k podružnični seji, sklenilo se je napovedati na 7. januar podružnično sejo, in prositi potovalnega učitelja gospoda Julija Hansel-a v Mariboru, da bi predaval o sadjoreji, k kteremu predavanji naj bi se dopuščali tudi tisti, ki niso udi podružnice.

(Darila za nasajenje gozdov.) Iz primate, ktero je odložilo c. k. ministerstvo poljedelstva v pospah gozdne goje za leto 1882, podelila so se od c. k. štajerskega namestništva za dobra nasajenja sledeča darila gozdnim posustnikom: Prvemuu sašu (pribezališču) za dečke v Gradecu 8 cekinov, gozdnemu društvu v Krakauhintermühlen 5 cekinov, gospodu Engelboru po domače Grünbühler v Vilmanovici 4 cekine, gospodu Anton Sieder pl. Spritzenbergeru v Schlading-u, Jakobu Fercher-u v Kapelih Simona Kottinig-u in Jerneju Lotschnigger-u v Skomerni vsakemu 3 ce-

kine, gospodom France Schaffhuber v „Oberhüllu“ Anton Ulm v Baksnih in Francu Svetel v Teberjih vsakemu 2 cekina.

## Letni in živinski seimi na Štajerskem

od 26. februarja do 6. marca 1883.

26. Februrarja: v Fürstenfeldu\*\*, Neumarkt\*, Schladingu\*\* pri sv. Stefanu\*\* okraj Ljubno, Tilmič\*\* okraj Lipnica.

27. Februrarja: v Muravi\*, v Slovenem Gradcu\*.

28. Februrarja: v Celji\*\*, Judenburg\*, Unzmarkt\*\*, na Vitanjskem\*\* v Konjskem okraji.

1. marca: v Gradecu goveji in konjski somenj (Lagergasse zraven mesnice) v Radgoni\*\*.

2. marca: na Vranskem\*\*, v Oberwölz-u\*\*.

3. marca: Stariterg\* (Altenmarkt) v okraji St. Gallen, v Gradecu govejski in konjski somenj (Lagergasse zraven mesnice) in začetek 14 dni terpečega letnega somenja, v Bečah (konjski somenj) okraj Mariborski, v Levčah\*\*, Mizenbach\*, Oplotnice\*\* v konjskem okraji v Slovenem Gradcu\*\*.

4. marca: Waldbach okraj Vorau.

5. marca: sv. Ana na Aigen-u okraj Fehring, Friedberg\*\*, Gratwein\*\*, Oberzeiring\*\*, Schalldorf okraj Bruck, Stainz\*\*, Stralek\*\*, Waltersdorf okraj Hartberg.

6. marca: Fehring\*\*, Sv. Peter pod sv. gorami\*\* v Konjskem okraji.

8. marca: Brezje polje (Birkfeld)\*, Gradec\* (Lagergasse zraven mesnice) Peilenstein\*\* okraj kozje, Videm\* okraj Brešce.

## Tržna cena

preteklega tedna po hektolitrih.

| Mesta           | Pšenica |      | Rž   |      | Jčmen |      | Oves |      | Turlica |     | Proso |     | A./da |
|-----------------|---------|------|------|------|-------|------|------|------|---------|-----|-------|-----|-------|
|                 | fl.     | kr.  | fl.  | kr.  | fl.   | kr.  | fl.  | kr.  | fl.     | kr. | fl.   | kr. |       |
| Celje . . .     | 9       | —    | 7 32 | 5 70 | 3 98  | 6 43 | 5 60 | 6 50 | —       | —   | —     | —   | —     |
| Maribor . . .   | 7 60    | 5 50 | 4 80 | 2 92 | 5 61  | —    | —    | 5 1  | —       | —   | —     | —   | —     |
| Ptuj . . .      | 9 20    | 7 1  | 7 40 | 6 70 | 6 20  | —    | —    | 6 30 | —       | —   | —     | —   | —     |
| Gradec . . .    | 7 68    | 5 58 | 4 96 | 3 43 | 4 59  | 5 40 | 4 94 | —    | —       | —   | —     | —   | —     |
| Celovec . . .   | 7 68    | 5 69 | 4 52 | 3 31 | 4 88  | 5 1  | 5 18 | —    | —       | —   | —     | —   | —     |
| Ljubljana . . . | 8 36    | 5 51 | 4 60 | 3 1  | 6 88  | 4 23 | 6 1  | —    | —       | —   | —     | —   | —     |
| Ormož . . .     | 9 75    | 7 32 | 5 70 | 3 98 | 6 45  | 5 60 | 6 05 | —    | —       | —   | —     | —   | —     |
| Dunaj . . .     | 10 20   | 8 1  | 8 45 | 9 1  | 8 80  | 8 85 | 9 30 | —    | —       | —   | —     | —   | —     |
| Peit . . .      | 9 1     | 7 15 | 8 80 | 6 10 | 8 55  | 6 82 | 6 03 | —    | —       | —   | —     | —   | —     |